

Luisteren

Leeslijst

Foka van de Beek bouwt aan een kerk in het meest gesecculariseerde land van Oost-Europa

INTERVIEW Voor veel Nederlanders ligt Bulgarije in de dode hoek van hun blikveld. De Nederlandse Foka van de Beek werkt er als theologe. 'In Bulgarije is de kerk marginaal en er zijn niet veel zendingsorganisaties actief. Dus hier kan ik veel doen.'

Koos van Noppen

zaterdag 31 januari 2026, 02:20 aangepast 13:51

Foka van de Beek werkt in Bulgarije: 'We zijn maar een kleine kerk in een stad met een paar honderdduizend mensen; waar moeten we beginnen?' beeld: ND

'Mijn woonplaats Varna is een toeristenstad en als ik in de zomer de massa's mensen zie, als 'schapen zonder herder', dan kan me dat aanvliegen. Waar moeten we met ons missionaire werk beginnen? Onze kerk is klein en kwetsbaar. Maar ze gaat door. Er komen mensen tot geloof en we zijn blij en dankbaar met ieder die zich aansluit.

Als je over Bulgarije begint, kijken de meeste Nederlanders je glazig aan. "Het ligt ergens in Oost-Europa", heel veel verder komen ze niet. Ze kunnen het niet op de kaart aanwijzen, laat staan dat ze er een beeld bij hebben.

Zelf wist Foka van de Beek er ook nauwelijks iets van, zegt ze, toen ze er voor het eerst kwam, in 2009. 'Er wonen zesenhalf miljoen mensen in een dunbevolkt land, geconcentreerd in en rond de grote steden. Het platteland is een eindeloos niemandsland met hier en daar een leeggelopen dorpje.

De bevolking is extreem gesecculariseerd. Op papier is twee derde Bulgaars-orthodox. Een procent is protestant, een procent is rooms-katholiek.

De kerk is onzichtbaar

Anders dan in Roemenië, waar ik jaren heb gewoond, is de Orthodoxe Kerk hier vrijwel onzichtbaar in het straatbeeld. In Roemenië wemelt het van de kerken en kruisen en kom je in het dagelijks leven veel uitingen van godsdienst tegen. In Bulgarije heb je dat totaal niet.

Er zijn nauwelijks christelijke instanties, geen christelijke scholen. De kerk heeft hier een marginale positie, al heeft de Orthodoxe Kerk achter de schermen nog wel invloed op de staat. Bulgaren hebben er ook nauwelijks een idee bij als ik zeg dat ik voor de kerk werk. Zou ik zeggen dat ik voor een protestantse kerk werk, dan zouden ze nóg vreemder opkijken.'

'Ik werk voor de landelijke Methodistenkerk, een klein kerkgenootschap met zo'n 1500 leden, verspreid over 24 gemeenten. Sommige bestaan uit slechts vijf tot tien leden. Het kerkelijk leven is veelal geconcentreerd op de zondagen; er zijn nauwelijks doordeweekse activiteiten, doordat de mensen veel werken.

In totaal zijn er achttien voorgangers; onder hen zijn enkele emeriti en gemeenteleden met preekbevoegdheid. Het niveau verschilt nogal: twee van hen zijn gepromoveerde theologen, anderen hebben een masterstudie afgerond, weer anderen hebben alleen theologische cursussen gevolgd.

Ik woon en werk in Varna, een havenstad aan de Zwarte Zee. Onze gemeente is relatief groot, met zo'n tachtig leden. Op een stad van minstens 350.000 inwoners!

Ik moet daarbij altijd aan de eerste christengemeente in Korinte denken; er zijn veel parallellen. Veel kerkleden zijn eerste-generatie-christenen, sommigen tweede of derde generatie. Vierde-generatie-christenen vind je al bijna niet meer.'

Het centrum van Varna, met rechts de Maria Hemelvaart-kathedraal, links de klokkentoren en de Opera. De kerk is in Bulgarije verder in het straatbeeld vrijwel onzichtbaar. Beeld: Getty

Opwekking

'Het protestantisme in Bulgarije is altijd marginaal geweest. De methodisten en congregationalisten waren hier de eerste protestanten, rond 1850.

Ze moesten bij nul beginnen, want Bulgarije behoorde toen nog tot het Ottomaanse Rijk. Ook de orthodoxen hadden destijds onder de Turkse overheersing te maken met stevige repressie.

Het zendingswerk wierp vruchten af. Maar telkens als de kerk een beetje tot bloei kwam, diende zich weer een nieuwe ramp aan: eerst waren er de Balkanoorlogen, daarna de Eerste en Tweede Wereldoorlog, vervolgens de communistische dictatuur.

Na de val van de Muur beleefde de kerk een kleine opwekking. Ingevlogen Amerikaanse zendelingen trokken stadions vol jonge mensen, die na het communisme snakten naar iets nieuws. Maar het ontbrak aan een doordachte follow-up.

De kleine Bulgaarse kerkgemeenschappen konden de toestroom van belangstellende jongeren niet bolwerken. Dus haakten velen teleurgesteld af. Al zijn er ook gebleven; ik ken diverse kerkleden die in die opwekkingstijd tot geloof zijn gekomen.'

Buitenbeentje

'Wat ik nu doe, heb ik van jongs af aan gewild. Als kind wist ik al dat ik theologie wilde gaan studeren. Het evangelie is zó mooi, dat wil je met anderen delen. Dat vond ik eigenlijk al bij de kerstviering op de kleuterschool. Later, toen ik als negenjarige allerlei verhalen las over de zending, werd ik alleen maar enthousiaster.

Daar wilde ik me voor inzetten! Dus ja, de middelbare school ervoer ik in zekere zin als een noodzakelijk oponthoud; daarna kon ik theologie gaan studeren.

Geloof en kerk speelden thuis een grote rol. Met mijn ouders was alles bespreekbaar. Die vorming thuis heeft me veel geholpen in alle verschillende kerkelijke contexten waarmee ik later in mijn werk te maken kreeg.

Op de middelbare school in Leiden, die in naam christelijk was, kwam het niet vaak voor dat iemand theologie ging studeren. Het werd ook eerder als iets raars bekeken dan dat het werd gestimuleerd. Als gelovige heb ik me daar vaak een buitenbeentje gevoeld. Het heeft me ook gevormd.

Ik heb genoten van de theologiestudie. 'Leiden', waar mijn studie begon, was heel kritisch, op het liberale af. Maar daar leerde je wel nadenken. In Utrecht, waar ik na twee jaar Leiden vijf jaar gestudeerd heb, was het positieve dat er meer mensen waren met wie ik theologisch op één lijn zat. Wel was het wat gezapiger dan in Leiden. Het mag wel wat meer clashen, dacht ik weleens.'

Fascinatie voor Oost-Europa

'Tussendoor, in 1994-1995, heb ik een jaar in Roemenië gestudeerd. Mijn fascinatie voor Oost-Europa dateert van de basisschool. Je hoorde verhalen over de kerk achter het IJzeren Gordijn. Dat boeide me: hemelsbreed zo dichtbij en toch zo anders.

Ik heb van 2005 tot 2011 in Roemenië gedoopt. Op een gegeven moment constateerde ik dat theologen uit het land zelf mijn werk wel zouden kunnen overnemen. Ik keerde terug naar Nederland.

Maar na een paar jaar begon het toch weer te kriebelen. Ik wilde graag opnieuw naar Oost-Europa en tijdens mijn oriëntatie kwam Bulgarije in beeld. Daar zijn weinig zendingsorganisaties actief, dus ik kan er veel doen, dacht ik.

Toen ik contact opnam met medewerkers van de Gereformeerde Zendingsbond, bleek dat ook zij het vizier hadden gericht op Bulgarije. Dat vond ik zo bijzonder, dat ik dat als een roeping heb ervaren.

Aanvankelijk was ik betrokken bij de 'Samaritaanse Vrouwen', een missionair-diaconaal project in de stad Burgas. Het is een groep vrouwen die missionair werk doen onder Roma, in de omliggende dorpen, waar veel mensen op papier moslim zijn.

Op verschillende locaties zijn bijbelstudiegroepjes ontstaan en ik zou daaraan theologische verdieping gaan bieden. Maar al gauw bleek me dat ze meer zaten te wachten op pastorale zorg en samen bidden en bijbellezen, dan op een universitair geschoolde theoloog.

Daarom zocht ik naar een plek waar er meer mogelijkheden waren voor mij als theoloog. De functie van theologisch toeruster in de Methodistenkerk is me op het lijf geschreven. Ik geef nu les op verschillende niveaus in de kerk, vooral op het gebied van bijbelse theologie en missionair kerk-zijn.'

Vreemdelingschap

'Het werk voor de kerk in Bulgarije maakt dat je de Bijbel anders leest dan in Nederland. Als het in het Nieuwe Testament gaat over kleine, kwetsbare gemeenten, dan heb ik daar meteen een concreet beeld bij - ik hoef maar om me heen te kijken.

Onze gemeente bestaat uit mensen uit heel verschillende achtergronden, variërend van hoopopgeleiden uit de betere middenklasse tot daklozen en zwervers. Dat zorgt voor een grote variëteit aan vragen - totaal anders dan in de Nederlandse kerkelijke cultuur, waar de meeste kerkgangers zijn gevormd door een christelijke school, catechisatie et cetera.

Onze gemeenteleden hebben een onkerkelijke achtergrond en stellen allerlei ethische vragen. Wat betekent de navolging van Christus in het leven van alledag? Wat is een christelijke levensstijl? Of: hoe kan ik op mijn werk iets van het geloof laten zien, zonder dat het irritatie oproept?

Sommigen komen uit de Orthodoxe Kerk, waar godsdienst nogal eens met magisch volksgeloof wordt vermengd. Die hebben weer heel andere theologische vragen. In de gemêleerde gemeente is wel het besef aanwezig dat we elkaar vast moeten houden op de weg van het geloof.

Jongeren zijn vaak de enige meelevende christenen op school. Voor hen is 'vreemdelingschap' aan de orde van de dag. Ze zijn blij als ze tijdens een conferentie gelovige leeftijdgenoten kunnen ontmoeten. Die ervaring is belangrijk voor hen.'

Privé-catechese

'Naast mijn toerustingswerk voor groepen, kies ik er bewust voor om te investeren in een-op-eencontacten. Op het eerste pinksterfeest kwamen weliswaar drieduizend mensen in één keer tot geloof, maar je ziet in Handelingen ook de betekenis van het kleinschalige. Zoals bij Filippus, die het gesprek aangaat met de kamerheer uit Ethiopië.

Zo trek ik nu wekelijks op met een jonge Rus, die vorig jaar tot geloof is gekomen. We doen bijbelstudie en nemen nu het Oude Testament door. Eerder heb ik zo een tijdlang twee Duitsers begeleid.

De Russische jongen wil graag actief worden in de kerk. Ik geef hem nu privé-catechese in de hoop en verwachting dat hij groeit in geloof en van betekenis kan zijn voor de kerk - hier of in Rusland, mocht hij besluiten terug te keren.'

Elke zondag avondmaal

'Elke zondag vieren we hier avondmaal; dat is voor mij van grote betekenis geworden. Dat is de kern van gemeente-zijn, daar draait het om: Jezus Christus en die gekruisigd. In onze Methodistenkerk is de viering open voor iedereen die Jezus Christus aanneemt als Heer en Heiland.

In veel protestantse kerken in Nederland wordt vier keer per jaar avondmaal gevierd. Ik was al blij dat het in Roemenië gemiddeld eens per maand werd gevierd. De wekelijkse viering betekent voor mij allerm minst een waardevermindering van het sacrament, zoals soms wordt beweerd. Er is geen sprake van gewenning, integendeel. Je concentreert je elke week op het meest wezenlijke.

Daardoor is het uitgegroeid tot een essentieel onderdeel van de geloofspraktijk. Als ik ooit terugkeer naar Nederland, wordt dat wel wennen. Elke context heeft zijn eigen sterke en zwakke punten. Als ik in Veenendaal in mijn thuisgemeente ben, de hervormde Vredeskerk, en we zingen daar met vierhonderd kerkgangers de Psalmen, vind ik dat fantastisch. Dat mis ik dan hier weer ...'

Foka van de Beek

Theologe Foka van de Beek (Utrecht, 1971) is in 2019 door de Gereformeerde Zendingsbond uitgezonden naar Bulgarije, waar ze werkt voor de landelijke

Methodistenkerk. Ze geeft er toerusting aan predikanten en gemeenten, op lokaal, regionaal en landelijk niveau.

Van de Beek studeerde theologie in Leiden, Cluj (Roemenië) en Utrecht. Ze was ruim vijf jaar regiocoördinator Latijns-Amerika bij de Gereformeerde Zendingbond. Voor Kerk in Actie werkte ze als docent aan het Hongaarse Theologisch Instituut in Roemenië, een protestantse predikantsopleiding. Na zes jaar keerde ze terug naar Nederland, waar ze stafmedewerker was van de Nederlandse Zendingraad.

Advertentie
